

MATERIALS DE LECTURA DE MILL: PRINCIPIS D'ECONOMIA POLÍTICA (1848)

Ramon Alcoberro

La Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès compta amb una important biblioteca patrimonial, especialment rica en fons del segle 19. Al llarg de l'any 2010 vaig revisar els textos patrimonials, val a dir, anteriors al 1939, que posseeix l'entitat sobre aquest filòsof. Aquestes fitxes es van incorporar posteriorment al Projecte Almirall que impulsa la Biblioteca. Val a dir que tots els textos que s'hi troben són en francès o en castellà.

Principes d'Économie Politique, avec quelques-unes de leurs applications à l'Économie Sociale par M. John Stuart Mill, traduits par MM. H. Dussard et Courcelle Seneuh. El précédés d'une introduction par M. Courcelle Seneuh. Seconde Édition. (2 toms). Paris, Gullaumin et Cie. Libraires, 1861. La trad. francesa inclou els prefacis de la 1^a i 3^a ed. de l'obra.

Descripció de l'obra

Els *Principis d'economia política* (1848) apareixen en un context europeu complicat. A França la revolució porta a proclamar la II República i a Alemanya es produeixen també tota una sèrie de revolucions més o menys fracassades. L'any anterior s'havia publicat el *Manifest Comunista* de Marx i Engels i tot el continent coneix una llarga crisi iniciada dos anys abans, amb la Gran Fam d'Irlanda com a símbol. Convé no oblidar aquest context a l'hora de situar el llibre que apareix quatre anys després dels seus *assaigs sobre algunes qüestions disputades en economia política* (1844) que sempre li semblà una aportació insuficientment desenvolupada, i cinc anys després del seu *Sistema de lògica* (1843), el text metodològic al qual es mantindrà fidel durant tota la seva vida.

Dels *Assaigs...* Mill en retindrà un element bàsic: l'economia és una abstracció perquè tan sols considera l'home com un ésser que es dedica a l'obtenció de riquesa, passant per alt qualsevulla altra passió mòbil humana. De fet es tracta de la mateixa tesi que havia defensat Adam Smith i el liberalisme clàssic i que sovint s'ha passat interessadament per alt atorgant a l'utilitarisme una visió excessivament reduccionista. Mill en els *Principis d'economia política* se separa de Smith en que considera que si bé les lleis de la producció obeeixen a la necessitat natural, les de la distribució depenen de la voluntat humana i, en conseqüència, podrien ser reformades per tal d'incloure criteris d'una més gran justícia. De fet el disseny de fons de Mill és el de conjuminar d'una banda els principis liberals i de l'altra la reforma social.

No és gaire clar si Mill és el darrer dels economistes clàssics o un precursor dels economistes moderns. La qüestió disputada se centre en la teoria del valor. Per als economistes clàssics (Smith, Ricardo), el valor de canvi d'un bé depèn del treball humà, per als moderns, en canvi, depèn de la seva utilitat o escassetat. En resum i explicat de manera molt esquemàtica: modernament es considera que el preu depèn del que estigui disposat a pagar el comprador, amb independència del que hagi pogut costar fabricar-lo. Mill considera que Smith s'havia equivocat en considerar improductiu el sector dels serveis i va demostrar que la producció de serveis era també necessària per a la vida encara que no ho fos per a l'estricta producció de mercaderies. La valoració del treball de tota mena és un signe clar de modernitat de l'obra, com ho és també el fet que valora la riquesa no només en termes de diner sinó també en paràmetres del que posteriorment s'ha anomenat economia immaterial: la cultura i tot allò pel qual es pot aconseguir qualsevulla altra cosa a canvi seria, doncs, també una forma de riquesa.

El primer capítol del llibre més que una introducció es pot considerar una explicació històrica del sentit i el significat del concepte de riquesa, amb una crítica al mercantilisme. En conjunt el rerefons del llibre és comtià: de la mateixa manera que Comte explicava les societats en termes d'estàtica i dinàmica –anatomia i fisiologia– el plantejament de Mill vincula producció i mercat com dos elements que s'impliquen mútuament.

S'ha exagerat molt el fet que Mill al llibre dona com a possible en un futur un comunisme de model saint-simonià: per defensar aquesta tesi els socialistes han situat Mill entre els seus clàssics tant o més que els liberals. De fet no és exactament un liberal perquè considera la distribució de la renda no és un fet natural, ni universal i no és un socialista perquè nega que el col·lectiu pugui determinar o condicionar la individualitat. La seva defensa de la lliure competència i la prioritat que atorga al que avui anomenaríem 'Estat mínim' és clarament liberal. Però la seva reivindicació d'un sindicalisme fort no té res de liberal. En aquest sentit és significatiu que Mill confiava en què les empreses capitalistes esdevindrien amb el temps cooperatives de producció i de consum, en la mesura que el cooperativisme apareix com una tercera via en economia.

En definitiva el llibre és un dels clàssics del reformisme polític i un antecedent de la síntesi de socialdemocràcia i liberalisme que només s'imposà al cap d'un segle amb la sortida de la II Guerra Mundial.

Recepció de l'obra

La recepció de Mill a Catalunya fou molt limitada tant pel fet que el positivisme comtià barrà el pas a l'utilitarisme com pel fet que Mill no simpatitzava especialment amb els nacionalismes europeus d'arrel romàntica. L'única referència positiva que hem pogut trobar a la seva obra abans de la guerra civil apareix a les pàgines de *La Vanguardia* (24 de març de 1905) en un breu que dona compte d'una sessió sobre cooperativisme que s'havia realitzat a l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Stuart-Mill (amb guió) és esmentat com un dels defensors de les cooperatives però el diari no dona el nom dels oradors en la sessió. Les idees cooperativistes a Catalunya tenen una llarga història i l'economia social ha existit de mitjans del segle XIX.

Però Mill no acostuma a ser citat ni pels cooperativistes, ni pels socialistes anteriors a la guerra civil. No deixa de ser significatiu que el mateix Joaquim Xirau només l'esmenta circumstancialment en treballs sobre pedagogia i per oposar-lo a Husserl en temes de teoria del coneixement. En tot cas l'obra de Mill obria un debat que a Catalunya no va rebre la necessària atenció i el fet que aquest exemplar en francès no tingui cap anotació al marge ja indica que fou poc llegit. A la introducció d'aquest volum (p. XX), Courcelle Seneuh fa una observació interessant sobre un tema que en aquell moment interessava molt arreu d'Europa –to i que no n'havia arribat casa nostra: el de la relació entre utilitarisme i socialisme. Afirmar que Mill *n'ha reconegut els errors, però alhora n'ha apreciat les tendències, noblement ha fet justícia als assaigs que se n'han portat a la pràctica sense que s'hagi ofès els drets inviolables de la llibertat humana* (p. XX). La dificultat per fer aquesta síntesi entre socialisme i liberalisme pesà com una llosa sobre la cultura política del país durant molts anys.

Referències bibliogràfiques:

Hollander, Samuel: *The Economics of J.S. Mill* (2 vols.), Toronto University Press, - Blackwell, Oxford, 1985.

Reeves, Richard: *John Stuart Mill, Victorian Firebrand*. Atlantic Books, Londres, 2006.

Schwartz, Pedro: *La nueva economía política de John Stuart Mill*. Ed. Tecnos, Madrid, 1968.

Skorupski, John: *Why read Mill today?* Routledge, Londres, 2006.